

III. ЗА ТУРЭМНЫМІ
КРАТАМІ

16.

Былых вязні ўспаміналі і такую асоблівасць Пестрака. Ён быў вялікі аматар песень, ведаў іх даволі многа — беларускіх, рускіх, украінскіх, польскіх. Да таго ж Піліп меў добры голас. Варта было яму засплюваць, як у турэмнай камеры рабілася ціха-ціха. Нават наглядчыкі падыходзілі да дзвярэй, стаялі і слухалі, а адзін з іх нават сказаў Пестраку, што яму трэба не ў турме сядзець, а выступаць у тэатры.

Былі дні, калі зняволеных на чале з Пестраком у знак пратэсту співалі рэвалюцыйныя і народныя песні, што прымушала турэмнае начальніцтва асобных спевакоў саджаць у адзіночную камеру (карцэр).

Гродненскіх вязніў, як і ў іншых турмах, вызваліла Чырвоная Армія ў верасні 1939 года. Пасля гэтага пры разборы папераў у канцылярыі турмы ў рукі вызваліцеляў трапіў адзін дакумент. Уnoch з 17 на 18 верасня палітычным судом былі асуджаны да расстрэлу ўсе 300 палітзняволёных. Планавалася на вачах у мужчын расстраляць жанчын спярша, а потым і ўсіх астатніх. На 40 минут спазніліся польскія каты, каб выкананы свой жудасны прысуд.

А за дзень да вызвалення з турмы ў камеру, дзе знаходзіўся Пестрак з іншымі вязнімі, зайшоў турэмны наглядчык і сказаў:

— Пестрак, мы табе першаму будзем 'выпальваць зорку на спіне...

Піліп Сямёновіч Пестрак

Сустрэча Піліпа Пестрака з чытачамі.

якавым, чытаючы пестракоўскую радкі:

Дай, паэзія,

меч прамяністы,

Слова — гарг,

слова — кліч,

слова — бой!

Дай палёт мне арліны,

агністы,

Гімнам-полымем біць

да нябес.

(“Паэзія”).

I яшчэ. “Паэзія не любіць страшніна размазанасці”, — неаднаразова паўтараў Піліп Пестрак, адказваючы аматарам па-

— прызнаваўся Піліп Пестрак, — Еўдакія Антонаўна (настаўніца — С. К.) заахвочвала маю творчасць, папраўляла вершы, гутарыла аб паэзіі”.

Захапленне паэзій юным Пестракам працягвалася ў час вучобы ў гімназіі ў г. Бузулук. Тут ён цікаўіўся таксама творамі Горкага і Караленкі, філософіяй і палітычнай літаратурай. Веды Піліпа Пестрака паглыбляліся пры навучанні ў Са-

НАРОДНЫ ЗМАГАР і ЖЫЦЦЯ ПЯСНЯР

8-14 сакавіка
2002.

І пасля ціхай,
соннай думы
Мяцежны родзяць
вый і разу.
Я — сын чароўнай
сіней далі,
Скуль выглядае
мне вясна.

І будзіць у сэрцы
сумным жалі,
Прастор абняць
заве яна.

Менавіта ў рэвалюцыйным змаганні бачыць
пазэт адзіны шлях свайго
народа да вызвалення і
заклікае працоўнага чалавека мужна ісці гэтым
шляхам у светлу будучыню:

Мацуйся! Хай ворагі¹
нашы лютуюць,
Хай руکі і ногі куюць
у кандалы,
Хай нам яны новыя
здзекі рыхтуюць,—
Агню ў нашых сэрцах
не згасаць яны.
(“Мацуйся”).

Трэба зазначыць, што
вершы Пестрака ранніх
гадоў — гэта пераважна
грамадзянская і палітычна
лірыка, якая насычана
сацыяльным зместам.
Сама рэвалюцыйная рэчаіснасць была асноўнай
крыніцай творчасці пазета.

“У наших літаратурных дыскусіях, — успамінаў блізкі сябра Піліпа Пестрака пазэт Валянцін Таўлай, — Пестрак адстойваў прынцыпы шчырай прастаты ў паэзіі, апяванне звычайных з'яў з жыцця працоўнага люду...”

6.

Вядома, што з першых дзён панаўнання ў Захадній Беларусі (дакладней — мірнай аддачы гэтаі часткі краіны палякам, згодна дагавору паміж урадамі Расіі і Польшчы) палякі імкнуліся задушыць нацыянальную самасвядомасць

“Дзяржава-дзяржава — 1000 — 8-14 сакавіка

Дзяржинскіе губэрніе газеты — 1927

Але для гэтага здзеку
у турэмшчыкаў праста не
хапіла часу.

IV. ПАЭЗІЯ ЗМАГАННЯ

1.

У кожнага паэта свая
тэматыка і праблематыка,
свой асабісты стыль, сло-
вам, свая паэзія.

“Паэзія ёсьць усюды, —
пісаў Піліп Пестрак, —
паэты павінны пісаць аб
з'явах і рэчах блізкіх, зна-
ёмых для народа. Трэба
імкнунца да змястоўнай,
прыгожай прастаты”.

А аднойчы, сустракаю-
чыся са студэнтамі, пачу́
ад маладога чалавека пы-
танне:

— Што такое паэзія?

— Шаноўны мой, —
пачаў Піліп Пестрак. —
Калі не ведаеш, то пы-
тацца, пэўна, не варта.
Гэта надта цяжка растлу-
мачыць...

А потым нечакана для
ўсіх напомніў свае верша-
ваныя радкі:

Станьня. Цішыня.

Як адпачын зямлі,
Ледзь чутны дзяятла
стук у гушчыні далёкай,
Як толькі можа ўвысь
заглянуць вока,

У вырай цігнунь

у небе жураўлі...

— Вось яна — паэзія, —
усклікнуў Піліп Пестрак і
задаволена ўсміхнуўся.

Паэзію нашага славута-
га земляка высока цанілі
народныя пісьменнікі Бе-
ларусі Янка Купала і Якуб
Колас і ў першую чаргу за-
ле грамадзянскасць, са-
праўдную народнасць.

Хіба можна быць абы-

эзіі і праста чытачам.

2.

Любоў да паэзіі ў Пес-
трака пачыналася яшчэ ў
дзяцінстве. Навучыўшыся
чытаць яшчэ да школы (а
вучыў яго бацька, пры-
вёўшы новенкі буквар з
Гродна), Піліпок (так на-
зывалі яго ў дзяцінстве),
калі пасвіў кароў, заўсё-
ды ў сваёй торбачцы насы-
якую-небудзь кніжку,
часцей за ёсё верши
рускіх паэтаў Нікрасава
і Кальцова. Многія з іх ве-
даў на памяць.

Бывала, ідзе Піліпок у
сваіх Сакоўцах па вуліцы,
сустрэнцуц яго сяляне і
папросяць:

— А ну, Піліпок, рас-
кажы вершык.

І хлопчык спыняўся і,
не саромеючыся, чытаў і
чытаў.

— Будзеш, хлопча, ву-
чоным, як вырасцеш, —
прапрочылі малому пас-
тушку пажылія вяскоўцы.

Ужо ў Бусняжской школе,
дзе Піліпок за адзін год
прайшоў два класы, яшчэ
больш захапіўся вершы-
камі. Школьны настаўнік
Лука Васільевіч Зыкаў
заўважыў імкненне хлоп-
чыка да ведаў і даваў яму
многія кнігі для чытання.

Ужо ў бежанстве, у
Расіі, займаючыся ў Мак-
сімаўскай школе, Пестрак
яшчэ больш палюбіў літа-
ратуру. Гэтае захапленне
не было ўжо такім на-
ўчным як раней, а больш
сталым, свядомым.

“У туу пару я ўжо быў
школьным вершаплётам,

марскім універсітэце, а за-
тым — на рабфаку ў гор-
адзе Чапаеўску.

3.

Прыезд Пестракоў на
радзіму прынёс сям'і
шмат гора: захварэлі і
памёрлі бацька, Піліпаў
брат і сястра. Ледзь вы-
жыў сам будучы паэт. І тут
ужо на плечы Піліпа
лёг увесы цяжар клопа-
таў. Сама маці Ксения Гна-
таўна не магла пра-
карміць сям'. Таму Піліп
разам з малодшым братам
Мікалаем пайшлі шукаць
работу.

Працуячы на лесапільні
на Броннай Гары і атрым-
ліваючы за сваю цяжкую
працу невялікія гроши, Піліп
Пестрак пачынаў разу-
мець усю несправядлі-
васць тагачаснага ладу. Ён
гутарыў з рабочымі, у
вольныя часыны чытаў
кніжкі і, канешне, спраба-
ваў сам пісаць тут, на ра-
дзіме, нягледзячы на матэ-
рыяльныя цяжкасці. Напісане,
а іменна свае верши, Піліп
спрабаваў праз друкаваныя выданні данесці
да чытачоў, а праз іх — да
шырокіх народных мас.

Падпольная рэвалю-
цыйная работа Пестрака
дапамагала яму зразуме-
ць, што ж адбываецца
вакол і што трэба рабіць,
каб карэнным чынам па-
лепшыць жыццё народа. А
паэзія, з якой пачаў свой
творчы шлях Піліп Пестрак,
з'яўлялася па сут-
насці працягам тых спраў,
якія ён рабіў як рэвалю-
цыянер, як змагар. Гэта
ягоны адзіны шлях. Свай

Вокладка часопіса “Родныя гоні”, у якім быў
змешчаны першы верш Піліпа Пестрака.

збройнай ён зрабіў мастац-
кае слова.

4.

Першая спроба надрук-
аваць свае верши была
у Піліпа Пестрака ў 1924
годзе. Іменна тады ён па-
даў свой голас як паэт. З
газеты “Сялянская праў-
да”, куды паэт даслаў
свае верши, 8 кастрычні-
ка 1924 года прайшоў такі
адказ: “Пестраку ў Сакоў-
цах. На жаль, дзеля не-
залежных ад нас прычын,
надрукаваць не можам”.
Тыя верши, што былі дас-
ланы ў “Сялянскую праў-
ду”, не захаваліся.

У той жа “Сялянскай
праўдзе” змяшчаліся не-
каторыя допісы з Косаў-
шчыны. Па іх зместу і
стылі напісанія можна
было меркаваць, што тут
пахадзіла піро Піліпа
Пестрака. У адным з допі-
саў (“Сялянская праўда”
за 10 кастрычніка 1924 г.)
пра селяніна Гембара з
вёскі Падстарынь, былога
бежанца, напісаны: “Като-
ры ўжо год ідзе, як пры-
ехаў з Расіі, і дагэтуль
прыходзіцца гніць у зям-
лянцы. І на тым свеце ў
землі, і на гэтым — у
землі...”

Настойлівасць, як ка-
жуць, перамагла. І пер-
шы верш Піліпа Пестрака
“Наперад, гэй!”, дата-
ваны 20 чэрвеня 1926
года, ўсё ж паявіўся ў
друку пад псеўданімам

беларусаў. Закрывалі бе-
ларускія школы і гімназіі.
Дзяцей прымушалі адмо-
віцца ад сваёй нацыя-
нальнасці.

— Хто ты ёсць? —
пыталі ў дзяцей.

— Малы паляк, — па-
вінен адказваць кожны з
іх.

— Які твой герб?

— Белы арол, — такі
чакалі адказ.

І маладыя беларусы
выходзівалі ў каталіцкім
духу. “Касцёл і школа
ёсьць агульныя айцец і
маці”, — казалі прад-
стаўнікі каталіцкага духа-
венства.

Задушыць культуру
цэлага народа немагчыма,
як немагчыма было зні-
шчыць і сам народ. Таму
барацьба беларусаў за
родную мову, за нацыя-
нальную культуру, нават
за праваслаўную рэлігію
была барацьбой за права
на сваё існаванне як на-
цыі.

Гэта ўсё добра разумеў
Піліп Пестрак, яго тава-
рышы па барацьбе. Зна-
ходзячыся за турэмнымі
мурамі, паэт сваім мас-
тацкім словам змагаўся за
вызваленіе народа з-пад
польскай улады. Верши
Пестрака, простиля, сама-
бытныя і вельмі зразуме-
лыя працоўнаму люду,
дахадзілі да свайго чыта-
ча і напаўнялі яго душу
ўпэўненасцю і верай у
заўтрашні дзень.

Святаслаў
КАЖАДУБ.

г. Івацэвічы.
(Працяг будзе).